

УДК 338.432

М. О. Багорка,
д. е. н, професор, професор кафедри маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3424-7488>
Ю. А. Якубенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5409-4792>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.6.4

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ФАКТОР ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

M. Bahorka,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University
Yu. Yakubenko,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University

THE INNOVATIVE PROCESS AS THE MOST IMPORTANT FACTOR IN ACCELERATING THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR

Дослідження присвячено висвітленню доцільності впровадження інновацій в сільському господарстві. Розкрито послідовність етапів впровадження інновацій, що є сутністю процесу успішної інноваційної діяльності, в якій технологічне нововведення, його впровадження і поширення тісно взаємозв'язані. Наведено інноваційний потенціал у рослинництві, який ґрунтується на підвищенні родючості ґрунту, зростанні урожайності та поліпшенні якості продукції, зниженні витрат енергоресурсів та зменшенні залежності продукції рослинництва від природних факторів, підвищенні ефективності використання зрошувальних і осушених земель, економії трудових і матеріальних витрат, збереженні і поліпшенні екології навколишнього середовища та у галузі тваринництва: максимальне використання біологічного потенціалу вітчизняної та світової селекції, за рахунок ефективного використання кормових угод, ресурсозберігаючих технологій, ефективного використання кадрового потенціалу. Встановлено, що необхідною умовою підвищення ефективності АПК є планування інноваційної діяльності з урахуванням створення інновацій, їх освоєння у виробництві та здійснення контролю за виконанням цього процесу.

The study aims to explore the feasibility of implementing innovations in agriculture. It elucidates the sequence of stages in innovation implementation, which is essential for successful innovative activity, wherein technological innovation, its adoption, and dissemination are closely interlinked. Each innovation is succeeded by another, serving to enhance the image of innovativeness and prevent competitors from reducing the agricultural enterprise's profitability through the replication of new products or technologies. The study highlights the innovative potential in crop production, which is based on enhancing soil fertility, increasing yields, improving product quality, reducing energy resource consumption, decreasing dependency on natural factors, enhancing the efficiency of irrigated and drained lands, labor, and material resource savings, and preserving and improving environmental ecology. In the field of animal husbandry, it emphasizes maximizing the biological potential of domestic and global selection through the effective use of feed agreements, resource-saving technologies, and efficient utilization of human resources. The study concludes that effective planning of innovative activities, considering the creation of innovations, their adoption in production, and monitoring their implementation, is crucial for enhancing agricultural efficiency. The construction of a scientific support system for

agriculture relies on improving organizational forms and creating a mechanism for integrating science and production. The accelerated adoption of scientific and technical achievements in production enables integrated formation in the system of scientific support for agriculture. Successful implementation of innovation policy is contingent upon the formation of legislative and regulatory mechanisms regulating innovation activities in agriculture. To achieve this, it is necessary to develop and adopt state and regional laws and other regulatory documents defining the state's approach to the development of innovative processes in the industry, the responsibilities of state organizations, management, and measures of state support for creating favorable conditions for investing in innovation activities.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, сільське господарство, конкурентоспроможність.

Key words: innovations, innovative development, innovative potential, agriculture, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В сучасних умовах однією з найбільш вагомих характеристик функціонування сільськогосподарських підприємств є їх висока пристосованість до умов господарювання, що складаються. Зміни в політиці, економіці, демографії проходять настільки інтенсивно, що сільськогосподарським товаровиробникам все складніше до нього пристосуватися, при цьому стає актуальним прогнозування поведінки ринку для створення системи адаптації до змінних умов зовнішнього середовища.

Однією з ключових адміністративних задач сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах є підвищення рівня інновацій, здатності швидкого реагування на зміни на ринку. Це може бути досягнуто через випуск нової або удосконалення існуючої продукції, впровадження новітніх технологій у виробництво та збут, реструктуризацію та вдосконалення систем внутрішнього управління, а також застосування передових маркетингових стратегій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням стратегічного управління та інноваційного розвитку агропромислового комплексу присвячені праці М.О. Багорки, В.М. Геєць, А.Ю. Долинської, О.Ю. Ємельянова, Т.М. Захарової, А.В. Карпенка, Р.М. Колісника, М.В. Мартиненка, О.В. Нижник, І. В., Охріменка, А.В. Проценко, Н.М. Столярчук, І. А. Чіков, Н. М. Шматько, А.С. Щербакова і інших авторів.

Актуальність, теоретична та практична значущість, а також недостатній ступінь розробленості проблем формування конкурентної

переваги сільськогосподарського підприємства з урахуванням наявного інноваційного потенціалу визначили вибір теми дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Головна мета дослідження полягає у розгляді теоретичних, методичних і прикладних аспектів розробки стратегічних підходів до розвитку інноваційного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження показали, що нововведення та здатність до їх впровадження забезпечують в організаційному плані аграрного сектора визначені переваги в міжгосподарському співробітництві. Оскільки сфера суперництва сільськогосподарських підприємств є ринком, головним для виявлення економічної значущості нововведень є забезпечення кінцевих переваг з використанням нововведень.

Маркетингові інновації сільськогосподарських підприємств впливають на конкурентоспроможність продукції та характеризуються високою ефективністю в боротьбі за ринки збуту. Імідж інноваційності сільськогосподарського підприємства, здатного без фінансового потенціалу, реагувати на будь-які зміни у зовнішньому середовищі, є привабливим для інвесторів і споживачів.

На думку В. М. Геєць для того, щоб стати конкурентоспроможними, підприємство повинно провадити діяльність таким чином, щоб швидка адаптація до нових умов стала способом життя на всіх рівнях економічної діяльності. Американський спеціаліст з проблем міжнародних відносин Д. Ебшайр підкреслює, що зростання значення неосяжних елементів

конкурентоспроможності (контроль якості, система використання ресурсів, взаємодія праці) і вважає, що "недостатні виробничі інвестиції та вкладення в науково-дослідну роботу, взаємодія між менеджментом і персоналом, надмірне державне регулювання та орієнтація керівників на вироблення короткострокової стратегії стали причиною ослаблення конкурентних позицій підприємств" [3].

Накопичення досягнень у сфері науки в сільському господарстві забезпечує покращення виробленої товарної продукції в окремих галузях сільського господарства. У зв'язку з цим англійський економіст К. Певітт, в обороті поняття технологічного накопичення, розглядає створення нової технології як ланцюг поступових і неперервних корекцій і покращень за мірою того, як в рамках підприємства здійснюються розробка і впровадження нових методів і прийомів виробництва [2].

Напрямок технологічного розвитку в конкретній галузі визначає, як і загальними ознаками, так і факторами спеціалізації. У силу суб'єктивних обставин науково-технічного прогресу у сільському господарстві в різних країнах він впроваджується різними темпами. При цьому фактори інноваційності не обов'язково передбачають наявність або впровадження тільки передової технології. "В управлінні інноваційним процесом немає нічого магічного, що обмежувало б передові технології", каже американський спеціаліст з управління Дж. Рідз [14].

Інноваційний розвиток, таким чином, не є привілеєм підприємства щодо впровадження передових технологій і являє собою швидше соціально-економічне, чим науково-технічне явлення. Безліч наукових відкриттів, особливо в області фундаментальних наук, широко публікуються і не є власністю одного підприємства. Тому їх поширення в значній мірі сприяє розвитку інноваційної діяльності у всіх державах світу, що без підстав дозволяє стверджувати: "розвиток нововведень у всіх країнах сприяє розвитку співробітництва між підприємствами різних країн" [6, 12].

Інноваційна діяльність у сільському господарстві може приймати різні форми, але її кінцевою цілю, є підвищення ефективності економічної діяльності. По словам М. Портера, професора Гарвардської школи бізнесу, "в кожному окремому виробництві кінцева задача впровадження нововведених є підвищення інноваційності".

Успішна інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств забезпечується діяльністю, в ході якої здійснюється постійне впро-

вадження, удосконалення і заміна продукції, виробничих процесів і методів збуту. Основу цієї діяльності складають нововведення, які проходять три стадії:

1. На першій стадії нововведення стимулює високий дохід.

2. На другій стадії технічні та комерційні переваги поступово зменшуються за мірою того, як формується ідея нововведення.

3. На третій стадії висока прибутковість значно знижується.

Це є сутність процесу успішної інноваційної діяльності, в якій технологічне нововведення, його впровадження і поширення тісно взаємозв'язані. За кожним нововведенням слідує нове, яке забезпечує з однієї сторони, імідж інноваційності, а з іншого — не дозволяє конкурентам лишити сільськогосподарське підприємство високого прибутку за рахунок копіювання нового продукту чи технології [9, 13].

В агропромисловому секторі зберігається несприятлива макроекономічна ситуація. При цьому, в останні роки в АПК країни склалися певні позитивні тенденції в розвитку агропромислового виробництва, однак низькі інвестиційні можливості сільськогосподарських товаровиробників значно обмежують умови подальшого розвитку в умовах оновлених економічних відносин. При цьому єдино правильним шляхом прискорення розвитку АПК є максимальне використання можливостей науково-технічного потенціалу галузі та надання їй інноваційного характеру [15].

За останні роки, незважаючи на досить складне економічне положення АПК, інноваційна діяльність в галузі стала активізуватися.

Багато сільськогосподарських підприємств країни, інтенсивно опановують інновації, досягають істотного поліпшення виробничих та економічних показників. Одним із факторів, що несприятливо діє на розвиток інноваційних процесів в АПК, є низький платіжний попит на науково-технічну продукцію, а також відсутність у більшості сільськогосподарських товаровиробників власних грошових коштів та обмеженість бюджетних джерел фінансування [5].

Основу науково-технічного прогресу становлять інноваційні процеси, спрямовані на вдосконалення виробництва. Процес освоєння інновацій включає в себе вивчення потреб і формування заявок на проведення науково-технічних розробок, науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт, проблеми прогнозування та планування інноваційної діяльності, фінансового оздоровлення вироб-

ництва, інвестування інноваційного процесу, оподаткування його учасників.

Реформування економіки, в тому числі сільського господарства, сприяє змінам в сфері науково-технічного супроводу галузі. Нова торгово-орієнтована і легко реформована діяльність при зміні системи споживання створюється на базі існуючих інноваційних структур, що доповнюють реформуючі недоліки.

В сучасних умовах на низькому рівні залишається сприйнятливості сільськогосподарських товаровиробників до наукових досягнень, пов'язаних з більш низькими економічними можливостями, потрібна робота по створенню запиту товаровиробників на наукову і наукоємну продукцію. У складній ситуації в умовах ринкових відносин обійтися без визначеної державної підтримки неможливо, так як частка підприємств, здатних без такої підтримки освоювати наукові досягнення, поки невелика. Тому положення може виправити широке поширення державних і регіональних цільових програм, стимулюючих виробництво тих видів сільськогосподарської продукції, які найбільш конкурентоспроможні на вітчизняних і світових продовольчих ринках [8].

Для підвищення ефективності агропромислового комплексу та надання йому інноваційного характеру потрібні рішення наступних питань:

- збільшення поставок і зменшення мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин;
- створення умов для оновлення машинотракторного парку та модернізації галузі сільськогосподарського машинобудування;
- відновлення потужностей тваринницьких комплексів;
- розробка заходів підтримки селянських (фермерських) та особистих підсобних господарств.

З метою підвищення конкурентоспроможності в галузі рослинництва застосовувани інноваційні процеси, на наш погляд, повинні бути орієнтовані на збільшення обсягів виробництва рослинницької продукції шляхом підвищення родючості ґрунту, зростання урожайності та поліпшення якості продукції, зниження витрат енергоресурсів та зменшення залежності продукції рослинництва від природних факторів, підвищення ефективності використання зрошувальних і осушених земель, економія трудових і матеріальних витрат, збереження і поліпшення екології навколишнього середовища.

Аналіз показує, що для підвищення потенціалу галузі тваринництва необхідними умовами є максимальне використання біологічного

потенціалу вітчизняної та світової селекції, за рахунок ефективного використання кормових угод, ресурсозберігаючих технологій, ефективного використання кадрового потенціалу.

Новим напрямленням інновацій є біотехнологічні системи розведення тварин з використанням методів генної та клітинної інженерії, які спрямовані на створення та використання нових типів трансгенних тварин із покращеними якостями продуктивності, стійкими до захворювань [1].

Сучасний економічний механізм інноваційних процесів потребує вдосконалення. На наш погляд, необхідною умовою підвищення ефективності АПК є планування інноваційної діяльності з урахуванням створення інновацій, їх освоєння у виробництві та здійснення контролю за виконанням цього процесу.

Побудова системи наукового забезпечення АПК опирається на вдосконалення організаційних форм і створення механізму інтеграції науки і виробництва. Прискорене освоєння науково-технічних досягнень у виробництві дають можливість інтегрованого формування в системі наукового забезпечення АПК.

Вплив науково-технічного прогресу на рівень розвитку сільського господарства вагомий, ніж організаційно-економічні умови, що визначають сприйнятливості сільського господарства до нововведень. Підвищення сприятливості товаровиробників АПК до нововведень виступає одним із головних умов науково-технічного прогресу в аграрній сфері. Наряду з підтримкою аграрних наукових досліджень, створенням ефективного організаційно-економічного механізму освоєння інновацій, розвитком матеріально-технічної бази АПК, підвищується сприйнятливості сільськогосподарських підприємств до нововведень, що є одним із головних критеріїв співвідношення науково-технічного прогресу в АПК і аграрних реформ [7].

Забезпеченню сприйнятливості сільськогосподарських товаровиробників до інновацій, на наш погляд, сприяють наступні заходи:

- освоєння інноваційно пріоритетних форм господарювання;
- застосування інноваційно-орієнтованого внутрішньогосподарського економічного механізму;
- підтримка і стимулювання інноваційної діяльності підприємств агропромислового комплексу.

В основі сформованої інвестиційної політики держави виділяються стратегії розвитку АПК, її основні цілі, завдання і механізм низь-

Рис. 1. Основні напрями реалізації інноваційної політики в АПК

Джерело: систематизовано авторами.

ких можливостей підтримки інноваційних програм і проєктів. Інноваційна політика має бути спрямована на ефективне використання науково-технічного потенціалу, підвищення ролі вітчизняної науки в підйомі економіки агропромислового виробництва, забезпечення конкурентоспроможності продукції [4].

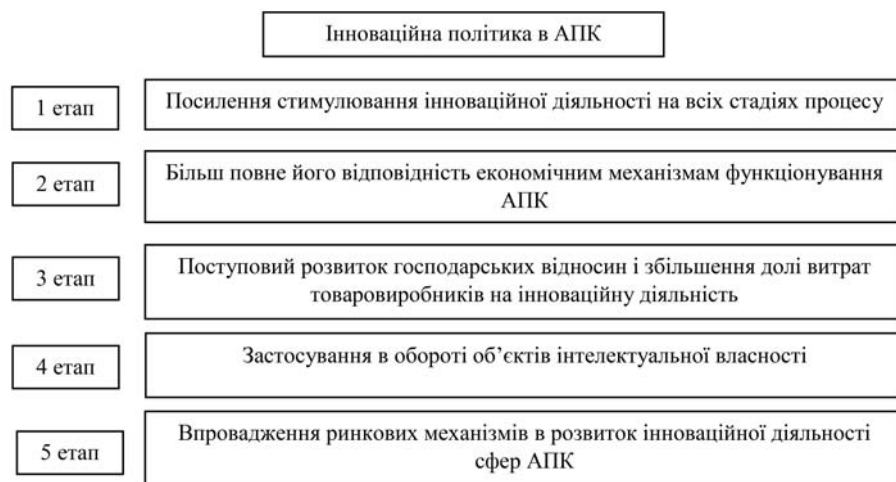

Рис. 2. Економічний механізм реалізації інноваційної політики в АПК

Джерело: узагальнено авторами.

Запропоновані пріоритетні напрями реалізації інноваційної політики в АПК пов'язані з діяльністю науки та створенням інновацій, а також з їх освоєнням у виробництві (рис. 1).

Успішна реалізація інноваційної політики неможлива без формування законодавчих і нормативно-правових механізмів, регламентуючих інноваційну діяльність в АПК. Для цього необхідно розробити і прийняти державні та регіональні закони та інші нормативні документи, в яких буде визначено ставлення держави до розвитку інноваційних процесів у галузі, відповідальність державних організацій, управління та заходів державної підтримки за створення сприятливих умов для інвестування коштів в інноваційну діяльність.

Для успішної реалізації інноваційної політики повинні бути виконані соціально-психологічні умови. Це, перш за все, розуміння загальності в цьому значенні та ролевих процесів як одного з найважливіших інноваційних факторів розвитку галузі. Тому перед суспільством стоїть завдання формування активного інтересу до інновацій, перш за все у сільськогосподарських товаровиробників [11].

Ціль економічної політики в сфері інноваційного розвитку є створення сприятливих умов для фінансово-кредитних організацій і стратегічних компаній, які здійснюють фінансування інновацій і страхування кредитних ризиків, пов'язаних з їх освоєнням безпосередньо у виробництві.

В даний час інвестування інноваційних процесів в АПК є малопривабливим для приватних банків та іноземних інвесторів, тому для проведення активної інноваційної політики потрібне прийняття спеціальних неординарних заходів, що дозволяють удосконалити цю тему державного інвестування, кредитну та податкову політику, позабюджетне фінансування.

В даній час інвестування інноваційних процесів в АПК є малопривабливим для приватних банків та іноземних інвесторів, тому для проведення активної інноваційної політики потрібне прийняття спеціальних неординарних заходів, що дозволяють удосконалити цю тему державного інвестування, кредитну та податкову політику, позабюджетне фінансування.

Особливу важливість набуває проблема державного протекціонізму в розвитку інноваційних процесів аграрної галузі. Враховуючи, що фінансові можливості сільськогосподарських товаровиробників істотно обмежені, здійснення комплексу з розвитку інноваційних процесів в АПК неможливо без державної підтримки [10].

Економічний механізм реалізації інноваційної політики в АПК доцільно провадити за такими напрямками (рис. 2).

В новому економічному механізмі реалізації інноваційної політики в здійснюється згідно наступних заходів:

- напрямки та параметри фінансової підтримки інноваційної сфери АПК;
- система фінансування і кредитування підприємств інноваційної сфери;
- формування цінових відносин на різних етапах інноваційного процесу;
- питання оподаткування та страхування наукових організацій і підприємств, що займаються інноваційною діяльністю;
- удосконалення планування і прогнозування інноваційної діяльності;
- розвиток зовнішньоекономічних відносин.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В агропромисловому секторі зберігається несприятлива макроекономічна ситуація. При цьому, в останні роки в АПК країни склалися певні позитивні тенденції в розвитку агропромислового виробництва, однак низькі інвестиційні можливості сільськогосподарських товаровиробників значно обмежують умови подальшого розвитку в умовах оновлених економічних відносин. При цьому єдино правильним шляхом прискорення розвитку АПК є максимальне використання можливостей науково-технічного потенціалу галузі та надання їй інноваційного характеру.

Успішна реалізація інноваційної політики неможлива без формування законодавчих і нормативно-правових механізмів, регламентуючих інноваційну діяльність в АПК. Для цього необхідно розробити і прийняти державні та регіональні закони та інші нормативні документи, в яких буде визначено відповідальність державних органів управління та передбачено заходи державної підтримки зі створення сприятливих умов для інвестування коштів в інноваційну діяльність, що є передумовою подальших досліджень.

Література:

1. Білявський В. М., Шепута М. М. Реалізація інноваційних проєктів як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. Міжнародний науково-виробничий журнал "Сталий розвиток економіки", 2018. № 1 (38). С. 131—140.

2. Гарафонова О. І., Токовенко А. М. Інноваційна стратегія підприємства: особливі підходи до формування в сучасних умовах розвитку ресторанної сфери в Україні. Бізнес Інформ. Харків: ВД "ІНЖЕК". 2018. № 11. С. 327—332.

3. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України. Х.: Константа, 2016. 272 с.

4. Готра В.В., Синявська Я.М., Організаційно-економічні аспекти формування інтегрованого інноваційного підприємництва в сучасних умовах. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки, 2019. № 5 (139). С. 59—66.

5. Гріщенко І. В., Білецька Н. В., Клівіденко Л. М. Фактори і принципи формування інноваційного потенціалу підприємства. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2017. Вип. 53. С. 128—131.

6. Долинська А.Ю. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі стратегій розвитку інноваційного потенціалу. Економіка та менеджмент. 2019. Т. 13, № 2. С. 87—95.

7. Іванишин В.В., Стельмащук А.М. Інституційно-інноваційний розвиток сільських територій та громад як стратегічний пріоритет економічної безпеки держави і конвергенції її до стандартів ЄС. Інноваційна економіка. 2019. № 5—6. С. 5—14.

8. Карпенко А.В., Кононенко Ю.С. Стратегічне значення комерціалізації для інноваційного розвитку національної економіки. Економіка і організація управління. 2017. № 1 (25). С. 190—201.

9. Макаренко П. М., Пілявський В. І., Процюк Н. Ю. Інноваційна складова формування конкурентного потенціалу підприємства. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 50 (1). С. 75—79.

10. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Хорошко Д. Р. Управління інноваційним потенціалом як фактор стратегічного розвитку та конкурентних переваг підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2020. № 3 (26). С. 76—81.

11. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І. та ін. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. Економіка та держава, 2021. № 8. С. 4—9.

12. Поцелуйко К. С. Сутність поняття "інноваційні технології розвитку підприємств". Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції "Університетська освіта і наука: традиції та інновації", Харків: Видавництво ТОВ "Стильна типографія", 2021. С. 138—140.

13. Проценко А. В. Теоретико-емпіричний базис дослідження управління структурними трансформаціями інноваційного потенціалу підприємств. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. № 3. С. 126—134.

14. Соколюк С. Ю., Чернега І. І., Жарун О. В. та ін. Формування інноваційного проекту шляхом прийняття ефективних управлінських рішень. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва, 2020. № 98 (2). С. 203—211.

15. Шматько Н.М., Пантелєєв М.С. Розвиток інноваційної політики України з використанням маркетингу інновацій. Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки). Харків: НТУ "ХПІ", 2018. № 37 (1313). С. 50—56.

References:

1. Bilyavskiy, V. M. and Sheputa, M. M. (2018), "Implementation of innovative projects as a factor in increasing the competitiveness of the enterprise", *Mizhnarodnyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 1 (38). pp. 131—140.

2. Garafonova, O. I. and Tokovenko, A. M. (2018), "Innovative strategy of the enterprise: special approaches to formation in modern conditions of development of the restaurant industry in Ukraine", *Biznes Inform*, vol. 11, pp. 327—332.

3. Geets, V. M. (2016), *Innovatsijni perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]*, Constanta, Kharkiv, Ukraine.

4. Gotra, V.V. and Synyavska, Y.M. (2019), "Organizational and economic aspects of the formation of integrated innovative entrepreneurship in modern conditions", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu tekhnolohij ta dyzajnu*, vol. 5 (139), pp. 59—66.

5. Grishchenko, I.V., Biletska, N.V. and Klividenko, L.M. (2017), "Factors and principles of forming the innovative potential of the enterprise", *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. vol. 53, pp. 128—131.

6. Dolinska, A.Yu. (2019), "Management of innovative development of the enterprise based on strategies for the development of innovative potential", *Ekonomika ta menedzhment*, vol. 13, no. 2, pp. 87—95.

7. Ivanyshyn, V.V. and Stelmashchuk, A.M. (2019), "Institutional and innovative development of rural areas and communities as a strategic priority for the economic security of the state and its convergence to EU standards", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 5—6, pp. 5—14.

8. Karpenko, A.V. and Kononenko, Yu.S. (2017), "The strategic importance of commercialization for the innovative development of the national economy", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1 (25), pp. 190—201.

9. Makarenko, P. M., Pilyavskiy, V. I. and Protsyuk, N. Yu. (2020), "Innovative component of forming the competitive potential of the enterprise", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 50 (1), pp. 75—79.

10. Markina, I. A., Voronina, V. L. and Khoroshko, D. R. (2020), "Management of innovative potential as a factor of strategic development and competitive advantages of the enterprise", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 3 (26), pp. 76—81.

11. Okhrimenko, I.V., Vdovenko, N.M., and Ovcharenko, E.I. (2021), "Innovations in the system of strategic management of the security of the national economy in conditions of risks and uncertainties of globalization", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 4—9.

12. Potseluiko, K.S. (2021), "The essence of the concept of innovative technologies of enterprise development", *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii, Universytets'ka osvita i nauka: tradytsii ta innovatsii [Materials of the International scientific and methodical conference. University education and science: traditions and innovations]*, Publishing House LLC Stylish Typography, Kharkiv, Ukraine, pp. 138—140.

13. Protsenko, A. V. (2019), "Theoretical and empirical basis of the study of the management of structural transformations of the innovative potential of enterprises", *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu*, vol. 3, pp. 126—134.

14. Sokolyuk, S. Yu., Chernega, I. I., and Zharrun, O. V. (2020), "Formation of an innovative project by making effective management decisions", *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*, vol. 98 (2), pp. 203—211.

15. Shmatko, N.M. and Panteleev, M.S. (2018), "Development of innovation policy of Ukraine using innovation marketing", *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu "KhPI" (ekonomichni nauky)*, vol. 37 (1313), pp. 50—56.

Стаття надійшла до редакції 08.03.2024 р.